

Bij raadpleging doet men er goed aan ook archief 32 van de BWP-federatie Gent-Eeklo in te kijken waarin ook stukken betreffende Vergeylen te vinden zijn; hetzelfde geldt voor archief 233 van de BSP/SP-periode. Het archief is consulteerbaar mits toestemming van de dienstdoende archivaris.

BRONNEN **Kennis voor de arbeider.
Het archief van de Centrale voor
Arbeidersopvoeding (CAO)**

Martijn Vandenbroucke, Amsab-ISG

De Centrale voor Arbeidersopvoeding (CAO) werd gesticht in 1911 met als doel: "De werking te organiseren en te ordenen van al de inrichtingen van arbeidersopvoeding (die afhangen van de grote takken der socialistische beweging) die aan de arbeiders de nodige kennis en eigenschappen verschaffen, die hen beter in staat stellen de strijd voor hun ontvoogding als klasse op alle gebied te voeren." Aldus de statuten. De partijleiders wilden dan ook in de eerste plaats hun groeiende organisaties bemannen met socialistisch geschoold personeel. De CAO stond dus aanvankelijk in het teken van kennisverstrekking en kadervorming. In tientallen steden en grote gemeenten werden 'socialistische scholen' opgericht waar een- of tweemaal per week avondcursussen werden gegeven en die gewoonlijk doctrinevraagstukken als onderwerp hadden. Al snel werden ook op zondag, maar nu op nationaal niveau,

*Affiche van de Centrale voor
Arbeidersopvoeding, 1956*

cursussen ingericht. Na WO I leidde dit tot de stichting van een permanente instelling waarvan Hendrik de Man - eerste secretaris van de CAO - directeur werd, namelijk de Arbeidshogeschool of Ecole Ouvrière Socialiste (EOS). Voor de financiering van deze initiatieven werd een beroep gedaan op de industrieel Ernest Solvay, die een eigenzinnige visie had op het gebied van sociale hervormingen en een vriendschappelijke relatie onderhield met Emile Vandervelde. Naast het organiseren van cursussen werden ook andere wegen gezocht om 'kennis te verschaffen'. Zo werd begin 1912 het Centraal Bureau voor de Bibliotheken opgericht, met als doel het ondersteunen van nieuwe bibliotheken met giften van boeken, het centraliseren van de aankoop ervan om de financiële last voor de bibliotheken te verlichten, het samenstellen van modelboekenlijsten voor volwassenen en jongeren en de stichting van een rondreizende jeugdbibliotheek. Dit laatste initiatief werd echter nooit gerealiseerd. In 1922 werd de Aankoopdienst overgenomen door de nieuw opgerichte boekhandel-uitgeverij De Wilde Roos/l'Eglantine (tot de ontbinding ervan in 1936). In 1913 werd binnen de CAO een Filmdienst opgericht, maar ook die kreeg af te rekenen met organisatorische problemen en de activiteiten ervan werden snel overgenomen door de Nationale Federatie van Filmclubs. Toen in 1936 de arbeidsvakantie werd gereguleerd, was dit voor de CAO meteen aanleiding om een Reisbureau op te richten, wat leidde tot het openen van tientallen vakantiehuizen voor volwassenen en kinderen door diverse socialistische organisaties. De CAO speelde hier vooral een rol in de vorming van begeleid(st)ers. Voorts werden ook radio-avonden ingericht in de volkshuizen en werden toneel- en

muziekverenigingen ondersteund waar mogelijk. Ten slotte werd in 1924 het Bureau voor Documentatie opgericht, met als doel 'socialistische en algemene gegevens te verzamelen omtrent actuele politieke, economische, sociale en culturele vraagstukken'. Dit Bureau werd later overgenomen door de Belgische Werkliedenpartij (BWP) en speelde een belangrijke rol in de voorbereiding van de acties rond het Plan van de Arbeid. Na WO II maakte de CAO een crisis door. Materiaal en archief waren door de bezetter in beslag genomen, de financiële steun van Solvay was weggefallen, de gewestelijke en plaatselijke comités hadden zich verzelfstandigd en de sectorale organisaties hadden zich tot federaties ontwikkeld (Natuurvrienden, toneel, atletiek, muziek e.d.). Bovendien had de BWP, die als koepelorganisatie fungeerde, zich omgevormd tot een autonome politieke partij, de Belgische Socialistische Partij (BSP), waarin de CAO moeilijk haar plaats vond. Met de oprichting van de Gemeenschappelijke Actie - naar aanleiding van de Koningskwesie - keerden de 'vier takken' wel nog even terug, maar het bleef onduidelijk hoe het verder moest met de CAO. Door het feit dat ze geen individuele leden telde, bestond de CAO enkel bij gratie van de partijorganisaties. Even werd overwogen ze onder te brengen bij het nieuwe Emile Vandervelde Instituut (EVI), maar deze instelling zou zich al snel ontwikkelen als onderzoekscentrum en het 'opvoedingswerk' links laten liggen. Het socialistische scholensysteem werd in Vlaanderen grondig geherstructureerd. In samenwerking met het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) kwam de Schoolraad tot stand die zou instaan voor de samenstelling van een typeprogramma om vakbondsmilitanten klaar te stomen voor de bedrijfsra-

den. Dit vormingsmodel verving al snel de traditionele scholen, die in Wallonië - waar de samenwerking met de vakbonden achterwege bleef - echter bleven overheersen. In de jaren 50 deden ook de mutualiteiten en coöperaties een beroep op de Schoolraad, die werd omgevormd tot Scholendienst-Gemeenschappelijke Actie. Toch begonnen de verschillende organisaties elk hun eigen vormingsdienst uit te bouwen, waarna enkel nog de vakbond overbleef, die vervolgens de Scholendienst steeds dichter naar zich toehaalde. Om de activiteiten van de vele vormingsorganisaties te coördineren gaf de CAO de impuls tot de inrichting van het Congres der Vlaamse Socialistische Cultuurwerken, later omgevormd tot Centrale der Socialistische Cultuurwerken. Naast de CAO vonden in dit Congres verschillende nationale federaties onderdak: Rode Valkengroepen, Jongsocialisten, natuurvrienden, muziekverenigingen, zangkoren, turngroepen, toneelverenigingen, foto- en filmclubs, maatschappelijke werkers, esperantisten, postzegelverzamelaars, televisieverenigingen en bibliotheekfondsen. De Centrale der Socialistische Cultuurwerken verklaarde zich bij haar stichting bereid tot ontbinding over te gaan zodra de grondslagen waren gelegd van een definitieve reorganisatie in verstandhouding met de bevoegde instanties van de socialistische beweging. Vrij snel werd een formule gevonden voor een nieuwe organisatie die de coördinatiegedachte huldigde en een op autonomie gerichte medezeggenschap van de culturele organisaties erkende. In juli 1968 werden de Centrale der Socialistische Cultuurwerken en de CAO ontbonden en de Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid (CSC) boven het doopvont gehouden.

Het archief van de CAO maakte tot voor kort deel uit van het archiefconglomeraat 75. Naar aanleiding van de herwerking ervan, werden de diverse archiefvormers onderscheiden en hun archief afgesplitst van het grotere geheel. In de nabije toekomst zullen ook de archieven van de BSP en van diverse andere partijorganisaties uit het voornoemde archief 75 ontsloten worden. Het archief van de CAO omvat 128 nummers in 9 archiefdozen (1 lopende meter) en is consulteerbaar mits toestemming van de dienstdoende archivaris. Het oudste stuk dateert uit 1936 (al is het archief eigenlijk volledig naoorlogs) en het jongste uit 1969, één jaar na de ontbinding van de archiefvormer.

BRONNEN Het archief van de studiediensten van de socialistische partij

Piet Creve, Jan De Smedt en Martijn Vandembroucke, Amsab-ISG

Een complexe administratieve geschiedenis

Het Emile Vandervelde Instituut (EVI) werd in 1946 opgericht als studiecentrum dat ten dienste zou staan van de Belgische socialistische beweging. In feite was het daarmee de opvolger van het Nationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (NISG). De middelen kwamen aanvankelijk uit de nalatenschap van Emile Vandervelde, waarmee onder meer de gronden voor de vakantiecentra van Verlof der Arbeidersjeugd te Klemserkerke (Torenhof - Blekkaard), te Izel-sur-Semois en Bohan-sur-Semois (Les Dolimarts) werden aangekocht.

Oorspronkelijk was het instituut ondergebracht in een gebouw van de Sociale Voorzorg aan de Regentschapslaan te Brussel, maar in 1964 werd de zetel overgebracht naar de lokalen van het Huis van de BSP. Het EVI was een vereniging zonder winstoogmerk en had als hoofddoel de studie van de economische, politieke, sociale en culturele problemen. De raad van beheer was oorspronkelijk samengesteld uit vertegenwoordigers van de vier takken van de Socialistische Gemeenschappelijke Actie ((Belgische Socialistische Partij (BSP), Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV), Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten (NVSM) en Febecoop)) en de voorzitters en ondervoorzitters van de parlementaire groepen. De autonome ontwikkeling van de takken van de Gemeenschappelijke Actie had echter als gevolg dat het EVI zich vooral ten dienste zou stellen van de partijorganisatie. Bij gebrek aan morele steun en financiële middelen was het EVI gedwongen zijn werking vanaf de jaren 60 sterk terug te schroeven. Zo bedroeg het aantal voltijdse equivalenten bij het aantreden van Sylvain Libert als secretaris in 1969 nog slechts 3,5 met inbegrip van de directeur en de secretaris zelf. Het EVI had lange tijd opgedraaid voor het beheer van de hoofdzetel van de partij en nu en dan de tekorten van het Huis van de BSP gedekt. Dankzij de verkoop van de 'opgepotte' socialistische postzegel (E. Vanderveldereeks) werden nu en dan ontstane gaten gedicht. Rond 1975, toen het einde van de unitaire BSP in zicht kwam, werd het echter duidelijk dat, om aan de gewijzigde behoeften te beantwoorden, de structuur van de studiedienst moest herzien worden. Dat gebeurde ook: er kwamen twee directeurs, de Nederlandstalige Oscar Debunne en de